

Tiivistelmä

”Ukraina suomalaisyritysten toimintaympäristönä” -raportti on osa Helsingin kauppakorkeakoulun Kansainvälisten markkinoiden tutkimuskeskuksen ”Managing Business in Turbulent Markets” – tutkimushanketta, jonka päärahoittajana toimii TEKES. Tutkimushankkeessa paneudutaan suomalaisyritysten toimintaan nopeasti kehittyvillä markkina-alueilla ja tarkastellaan niiden kilpailukykyä. Tässä raportissa tarkastellaan Ukrainan liiketoimintaympäristön kehitystä eri näkökulmista. Talouskehitystä kuvataan tärkeimpien makrotalouden indikaattorien valossa. Yritysten kohtaaman toimintaympäristön kehitystä valotetaan sekä virallisten (esim. lainsäädäntö) että epävirallisten (liiketoimintakäytännöt) instituutioiden avulla. Tutkimukseen haastateltiin 12 Ukrainassa toimivan suomalaisyrityksen tai liiketoiminnan tukiorganisaation edustajaa.

Ukraina on viime vuosina noussut yhdeksi kiinnostavimmista uusista markkina-alueista Itä-Euroopan ja entisen Neuvostoliiton alueella. Ukrainan talous on 2000-luvulla kasvanut voimakkaasti. Nopean kasvun takana ovat lähinnä kaupan ja teollisuuden positiiviset kasvuluvut sekä rakentamisen elpyminen. Kasvua on vauhdittanut etenkin Ukrainan tärkeimpien vientituotteiden, metallien, positiivinen hintakehitys maailmanmarkkinoilla. Myös ulkomaiset suorat sijoitukset ovat lähteneet nousuun. Suomalaisyritysten toiminta Ukrainassa perustuu toistaiseksi vientiin, kun taas suoria sijoituksia on tehnyt vasta kourallinen yrityksiä. Ukrainaan houkuttelee suomalaisyrityksiä etenkin rakennustoiminnan vilkastuminen sekä yksityisen kulutuksen kasvupotentiaali.

Talouden positiivisesta kehityksestä huolimatta Ukrainan liiketoimintaympäristö on edelleen epävakaa. Demokraattiseen järjestelmään siirtyminen on ollut hidasta ja maata ovat ravistelleet toistuvat vallanvaihdokset. Poliittikan ja talouden kytkökset ovat Ukrainassa vahvat ja esimerkiksi valtionyritysten yksityistämiseen on liittynyt epäselvyyksiä. Poliittinen epävakaus on heijastunut myös talous- ja investointipolitiikan poukkoiluna. Esimerkiksi edellisen hallituksen myöntämiä verohelpotuksia investoijille on peruttu takautuvasti vallanpitäjien vaihduttua.

Ukrainassa toimivien suomalaisyritysten suurimmat haasteet aiheuttaa nopeasti muuttuva ja epäselvä lainsäädäntö ja sen toimeenpanoon liittyvä viranomaisbyrokratia. Erityisesti tämä näkyy tullin toiminnassa. Siirtymätalouksille tyypillisesti myös julkisen sektorin korruptio on yleistä. Tutkimukseen haastateltujen yritysten mukaan Ukrainassa on kuitenkin mahdollista toimia lain kirjaimen mukaan ilman lahjuksia, mutta asioiden hoito vie silloin enemmän aikaa. Yleistä on myös viranomaissuhteiden ”ulkoistaminen”, eli esimerkiksi lakitoimiston palkkaaminen hoitamaan kaiken kanssakäymisen tulli- ja muiden viranomaisten kanssa.

Yritysten välisissä suhteissa markkinatalouden pelisäännöt ovat hyvää vauhtia juurtumassa Ukrainaan, vaikkakin kilpailuedun hakeminen esim. veronkierrolla on edelleen yleistä. Sopimusrikkomukset eivät ole yleinen ongelma, tosin niiden riskiä on syytä minimoida etukäteen esim. etumaksuilla. Yritysten välisten kiistojen ratkominen oikeusteitse ei yleensä kannata, sillä oikeuden päätösten toimeenpano on erittäin tehotonta.

Työvoimakysymyksissä suomalaisyritykset ovat kohdanneet pitkälti samanlaisia haasteita kuin esimerkiksi Baltian toiminnoissaan. Ammattikoulutusjärjestelmän puutteet ja nuorten suuntautuminen kaupalliselle alalle ovat aiheuttaneet pulaa ammattitaitoisista teknisen alan osaajista. Osaavan työvoiman harvalukuisuus on johtamassa kiristyvään palkkakilpailuun ja kohoavaan kustannustasoon. Toistaiseksi ukrainalainen työvoima on länsimaisittain katsottuna kuitenkin erittäin edullista.